

**POLITISK
KOMMENTAR**

VÅRT LAND onsdag 2. desember 1992

103771

Quisling, Oscar II og skuddene i Sarajevo

ER EF en oppfyllelse av Quislings Europa-planer? Er Jaques Delors Europaunion verre for Norge enn Oscar IIs union? Når det igjen skytes i Sarajevo, kommer det til å føre til en ny verdenskrig?

«Den som ikke lærer av historien, er tvunget til å gjenta den». Dette sitatet er alle historikere trumfkort overfor uvillige elever, og det har tydeligvis hatt sterkt gjennomslag hos en rekke debattanter. Problemet er at når folk skal lære av historien, nøyer de seg nesten alltid med å trekke historiske paralleller. Og da blir resultatet både kortslutninger og feilslutninger. Eller enda verre: Man bidrar til å tvinge historien til å gjenta seg ved å etterligne den.

Den historiske parallell

Den historiske parallell bygger på den enkle antagelse at to fenomener som ligner hverandre, er av samme art. Som oftest er det feil. Men det ligger en enorm suggestiv kraft i den tilsynelatende likheten. Man føler med ett at det blir litt system og orden i kaoset rundt oss. Tingene henger sammen. «Historien gjentar seg», sier man, og føler lovmessighetens betryggende armer rundt seg.

Men historien gjentar seg aldri. Er det noe historikere lærer, så er det nettopp hvor unik hver eneste historiske situasjon er. Det er først når vi erkjenner det, at det er mulig å lære noe av historien.

Stein Ørnhøi, nå nestleder i Nei til EF, forsøkte på landsmøtet å si noe fornuftig om dette.

Liker ikke klisjeer

– Jeg har aldri vært tilhenger av klisjeer som «Aldri mer 9. april» eller «de harde trettiåra». Jeg synes ikke det er noen god ide å sammenligne Oscar II og Jaques Delors. Den slags historiedebatt er dum, sa Ørnhøi i en oppklaringsrunde på landsmøtet.

Pussig nok var det ingen som brydde seg om at dette var en ganske sterk irrettesettelse av Anne Enger Lahnstein, som nettopp har gjort et stort poeng av å sammenligne unionen med Sverige med EF-unionen. Det skyldtes at Ørnhøis betraktninger druknet i støyen omkring hans såkalte Quisling-utspill.

Egnetlig var også det ment som en advarsel mot å trekke historiske paralleller. I en debatt tidligere i år tok Ørnhøi nemlig også avstand fra Europabevegelsens historiske parallell: Mellom sjøkræderetten i EF-debatten og Tysklands angrep på Norge. Og så sa han at dersom man først skulle trekke historiske paralleller, så kunne man like gjerne trekke parallellen mellom Quislings Europa-planer og EF. Det er bare å skifte Berlin ut med Brussel, sa han.

Dermed hadde Ørnhøi som den første brakt Quislings navn inn i EF-debatten, og hos de fleste debattanter gikk det selvsagt hus forbi at han gjorde det for å ta avstand fra den slags argumentasjon.

Er Europa-unionen verre for Norge enn Oscar IIs (tv) union? Quislings navn er også brakt inn i EF-debatten. Hos de fleste debattanter har det gått hus forbi at nestleder i Nei til EF, Stein Ørnhøi gjorde dette for å ta avstand fra den slags argumentasjon.

Og nå dukker det allerede opp historikere og redaktører som sier at Ørnhøi har helt rett i at det er likheter mellom Quislings Europa-planer og EF. Det har de selvsagt rett i. Men det er enda større likheter mellom dagens EF og de tanker om europeisk føderalisme som Eivind Berggrav gjorde seg til talsmann for etter krigen. Siden Berggrav i motsetning til Quisling betraktes som en hedersmann, vil en slik parallell betraktes som et argument for EF. Egentlig sier de akkurat like lite.

Intellektuell latskap

Historiske paralleller er nemlig et uttrykk for en intellektuell latskap, hvor man unnlater å sette ting inn i sin sammenheng og i stedet for å analysere årsak og virkning, hengir seg til den enkleste form for determinisme: Siden et fenomen en gang tidligere har ført til et annet, vil det samme skje igjen.

Thorvald Stoltenberg falt i nettopp denne grøfta da han trakk inn «skuddene i Sarajevo» i sin argumentasjon for EF. Dette er en parallell med en

enorm suggestiv kraft. Men selv om skudd i Sarajevo en gang utløste en verdenskrig, kan man ikke av det slutte at det blir storkrig på nytt neste gang det skytes i Sarajevo. Jugoslavia-eksperten Stoltenberg kunne kanskje legge på bordet et skikkelig resonnement for at konflikten i Jugoslavia kan føre til en krig som EF kan hindre. Men det var ikke det han gjorde. Han nøyde seg med slagord.

Er det noe vi kan lære av historien, så er det at vi alltid har satt store ressurser inn på å unngå å gjenta det som førte til forrige krig. Dermed blir vi blinde for de tendensene som blir årsaken til neste krig. Og det er det som er farlig med de historiske paralleller. Maginot-linjen er et godt eksempel på hvilke tabber det kan føre til.

Latterlige unggutter

Det er følelsen av at historien gjentar seg som gjør bildene av marsjerende nazister i Tyskland så følelsesmessig sterke. Uten denne parallellen, ville disse uniformerte ungguttene trolig sett latterlige ut. Nå sprer de frykt – men dermed får de også oppslutning og beundring. De bruker selv parallellen til å få mer makt enn de har grunnlag for.

Det vi kan lære av historien, er at dersom ikke flertallet tar aktivt og effektivt avstand fra den slags, vil de kunne ta makten. Det er en lærdom som ikke skaper frykt, men som skaper vilje til motstand.

Det er nemlig viktig å lære av historien. Men det gjør vi ikke om vi lettivt slår om oss med historiske paralleller.

Av Erling Rimehaug

HISTORIE OG EF

● Det er følelsen av at historien gjentar seg som gjør bildene av marsjerende nynazister i Tyskland så følelsesmessig sterke. Uten denne parallellen, ville disse uniformerte ungguttene trolig sett latterlige ut, skriver samfunnsredaktør Erling Rimehaug.

